

színházi esték

* A Miskolci Nemzeti Színház és az egeri Gárdonyi Géza Színház műsorismertetője — 1976. december *

Újsághír

„Osztrovskij Zivatar című drámája díszelőadás keretében kerül a közönség elé. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 59. évfordulója alkalmából városunkban tartózkodó szovjet vendégek társaságában megyénk és Miskolc párt-, állami és tömegszervezeteinek vezetői, veteránok, a november 7-e alkalmából kitüntetettek, az üzemek szocialista brigádjainak vezetői, MSZBT-tagcsaportok képviselői és KISZ-aktivisták tekintik meg Osztrovskij reneket.”

Örömmel nyugtázzuk, hogy egy-egy színházi előadás most már jelentős politikai és társadalmi eseménnyé válhat. A színház — persze másként, mint a szónokok — „hozzászól” ünnepeinkhez. Ez annál is inkább fontos, mert a múltó évek, évtizedek távlatából nem is olyan könnyű érzelmileg felidézni a sorsdöntő események jelentőségét.

Ahhoz, hogy ezt megtegyük, erőteljes művészi élményt kell nyújtani, mely megragadja, orientálja a nézőt, az ismert történelmi, társadalmi igazságoknak új távlatokat villantja fel. Osztrovskij az OKTÓBER előtti orosz világról fest képet. Egyelőre még a „tüzes sárkány” félemlíti csupán a buzgó orosz szíveket; a forradalom még messze. De van valaki — egy gyenge asszony —, aki „felemelte fejét a társadalom helyett a családi önkény ellen.”

Úgy érezzük, az orosz klasszikus máig ható tanítása világos megfogalmazást nyert előadásunkban. „A tömegek felvilágosításának feladata kétségtelenül egyik legközpontibb feladata a munkás-paraszt hatalomnak. A felvilágosítás fogalmához hozzátartozik a művészeti felvilágosítás is” — írja Lunacsarszkij, aki rendkívül fontosnak tartotta, hogy a tömegek színházi műveltséggel is rendelkezzenek.

A fentiekből talán nyilvánvaló, hogy miért fontos számunkra munkás barátaink, szocialista brigádjaink részvétele az előadásokon. Büszkén jelenthetjük ki, hogy egyre többen és egyre többször jönnek. Szeretettel és felelősséggel várjuk őket.

A Monna Vanna címszereplője: Gyöngyössy Katalin

Évfordulók

Negyedszázaddal ezelőtt, 1951. december 21-én megnyílt az új-jáépített Vígszínház, akkori nevén: Magyar Néphadsereg Színháza. A Vígszínház — Budapest első magánszínháza — jelentős színház-történeti korszakot nyitott meg a századfordulón, 1896-ban. Műsora kezdetben francia bohózatokból és könnyű vígjátékokból alakult, néhány év múlva azonban drámai színházzá formálták. Első igazgatója, Ditrói Mór nagy érdemeket szerzett a társulat megszervezésében és művészi együttes emelésében. Itt bontakozott ki Magyarországon először a naturalista színjátszás és félszázadon át a színház sajátos stílusa maradt. Az épület 1945 januárjában bombatalálat következtében súlyosan megsérült, ezért a felszabadulás után a társulat kénytelen volt a Radius mozi épületében játszani. Az államosításkor az együttes beleolvadt az Ifjúsgági Színház társulatába. Időközben Kaufmann Oszkár színházépítész irányítása alatt megkezdtek a lebombázott épület újjáépítését. A színház a Magyar Néphadsereg Színháza néven nyílt meg. 1960 szeptemberétől ismét Vígszínház néven működik. Új kamaraszínháza 1967 szeptemberében nyílt meg Pesti Színház néven.

Húsz évvel ezelőtt, 1956. december 19-én hunyt el Oláh Gusztáv rendező, díszlettervező, jelmeztervező, kétszeres Kossuth-díjas, kiváló művész. Építész-mérnöknek készült, majd elhagyva a műegyetemet, beiratkozott a zeneakadémiára, s közben képzőművészeti tanulmányokat is folytatott. 1921-ben lett az operaház szcenikusa, majd a Nemzeti Színházban is fontos díszlettervezői feladatokat kapott. A Hevesi Sándor által rendezett Tragédia szcenikai megoldása volt első jelentős munkája. Igazi mestere Hevesi Sándor volt. A 30-as évektől kezdve már nemcsak szcenikus, díszlet- és jelmeztervező, hanem fokozatosan rendezővé, főrendezővé, majd vezető főrendezővé, később a Színház- és Filmművészeti Főiskola tanárává nevezték ki. Gyakran egy-maga végezte a színpadra állítás valamennyi művészi tevékenységét. Sokat rendezett vidéken, Szegeden, Kassán, Kolozsvárott és tevékenyen részt vett a Szegedi Szabadtéri Játékok rendezésében. Legnagyobb külföldi sikerét Respighi A láng című operájának rendezésével és tervezésével aratta magyar együttessel, a firenzei Maggio Musicalén.

A Zivatar bemutatója után Szerepemről gondolkodva...

KOVÁCS MÁRIA

Nekem nincsenek szerep-álmaim. (Ha vannak is, nem szoktam bevallani.) Kabanova eljátszásra soha nem gondoltam. Sőt, mikor már tudtam, hogy az enyém lesz a szerep, akkor sem rajongtam a feladatért, pedig annyi nagy elődöm aratott ebben az alakban sikert itthon és külföldön.

Persze a színészen mindig van valamiféle szorongás. Ha nagyon magának érzi a szerepet, akkor azért, ha kevésbé megfogható számára, akkor meg azért.

Mikor aztán dolgozni kezdtünk, s láttam, hogy milyen világ épül körém, akkor megnyugodtam. Egyszerre szenvedélyesen érdekelni, izgatni kezdett a hajdanvolt szent Oroszország, a maga zarándokai-val, ritusaival, erkölcsiivel. S persze mindennek jölt Kabanova izgatót ebben a világban. Mi az — tettem fel magamnak a kérdést — hát ő nem látja, hogy az eddigi állóvízek is fodrozni kezdenek. Nem érzi, tudja — okos asszony léte —, hogy tarthatatlan már a régi ház régi rendje? Ennyire önhitt lenne?

Nem, nem! Erről szó sincs. Kabanova éppen azért ragaszkodik oly görcsösen minden szent szertartáshoz, szokáshoz, mert tudja: csak így lehet ideig-

óraig megtartani családjában a haqománysos tekintélyt. Vagyis, hogy a fiú és lány félje anyját, a feleség törvényes urát. Számára ez a tekintélyelv a család és a társadalom alapja. Kíméletlen zsarnok, de nem azért, mert eleve ilyen a természete, hanem azért, mert egyre jobban fél, hogy elvész lába alól a talaj.

BLASKÓ PÉTER

— A rendezőnek van egy sorsdöntő találmánya ebben az előadásban. Illés István kitalálta a „kamasz Boriszt”. Borisz figuráját — legalábbis az általunk ismert előadásokban — mindig szerelmes színész-„hősök” játszották. Ennél-fova úgynevezett nagy jelenetek születtek. Borisz és Katyerina úgy szerették egymást, ahoqyan két érett — a szerelmet jól ismerő — ember szeretheti.

A mi Boriszunk — az én Boriszom — kamasz. Suta és félszeg. A nagy érés-től, a vádától fejbeverten, szinte bódultan jár. Katyerinával való találkozásukat milliószor elképzeli. S mégis, mikor közeledik a pillanat, legszívesebben elrohanna. Nincs felkészülve a szerelemre. A találkozás szinte groteszk... S mikor megkapja kamasz életének ezt a csodálatos ajándék barmennyire is örül, nem tudja felfogni az ölebe hullt kincsek értékét. Illés

István azt mondta: Borisz majd csak valamikor, évek múlva, ott Szibériában érzi meg, hogy ki volt, s mit jelenthetett volna számára Katyerina. Azt hiszem, igazza van.

A történet idején két különböző ember kapaszkodik egymásba. Mindketten mást várnak a szerelemtől. Boriszról el szokták mondani, hogy nem méltó társ, nem lehet Katyerina igaz párja. Nem erről van szó. A szerelemnek Borisz kamaszsága kölcsönözhet tragikus báj.

MESZLÉRY JUDIT

— Tíz év után — bár eddig is voltak sikereim — úgy érzem, hogy most valamiféle változás kezdődik a pályámon. Persze a magyar színházi életben is. Ennélkül a változás nélkül aligha játszhattuk volna el a Zivatart... Most már, hogy estéről estére érzem a közönség rokonszenvét, nyuqodtabban tudok beszélni a szerepről. Talán közhelynek tűnik, mégis elmondom: a színészek sohasem szavakat, szöveget kell játszani, hanem mindig a jellemet. Nekem ehhez már kezdetkezdetén „muszáj” tudnom a szerep lényegét. Aztán a próbákon kezdi az ember

a szöveget mondani. Először kopogósan, lélekleltlenül. Egyszerre csak kiderül: Katyerina gondolatai már az én gondolataim. Ekkor felforrósodik a szöveg, hihetővé válnak a szituációk. Mindez csak akkor történik meg, ha olyan rendező van mellettem, aki meghatározza az alapállásom és segít a további lépésekben. Nagyon fontos volt eldöntenünk, hogy Katyerina nem az első egyenjogúságra vágyó nő, nem valamiféle forradalmár. Ez a fiatalasszony — mint Illés István többször hangsúlyozta — kitalálatlan ember, aki mindenképpen meg akar felelni a vele szemben támasztott követelményeknek. Nem mond eleve ellent Kabanova szokásainak, szertartásainak. És természetesen az urát sem akarja megcsalni. Csakhat idegen marad ebben a rideg világban. Akárhogyan is harcol ösztönei ellen, valamiképpen ellent kell mondania, ki kell törnie. A lekedvesebb jelenet számomra az, mikor Katyerina felidézi magán belül Boriszt. Nem a valódit. Azt a fiút, akit megálmódott.

Monna Vanna köpenye

„... A Monna Vanna kitűnő, de szabályos francia mű, problémája az, vajon meztelen-e Monna Vanna köpönyege alatt, vagy sem. E nagy kérdésre mindvégig nem kapunk feleletet.”

— **Mi erről a sommás megállapításról a rendező, Beke Sándor véleménye?**

— Nagyon tisztellem Szerb Antalt (nevetve-bosszankodva magam is kijegyeztem irodalomtörténetéből a fenti sorokat), de az a véleményem, hogy minden korban másként szólal meg egy-egy dráma, s mi nem azonos korban olvastuk a Monna Vannát. Keményebben: nem jó diszpozícióban, vagy némi előítélettel olvasta a kiváló irodalomtörténész Maeterlinck mű-

ről van szó. Mindannyiuk élete megmenthető, ha feláldozza magát egy nő. Monna Vannától kétségtelenül azt követelik, hogy egy szál köpönyben menjen az ostromlók táborába, a szituáció azonban egyáltalán nem erotikus. A kérdés nem az, hogy meztelen test van-e a köpöny alatt, hanem az, hogy meddig terjedhet az egyén felelőssége a kollektívával szemben. Hol az áldozat határa, mértéke; mire kötelezhetnek bennünket az iratlan erkölcsi törvények.

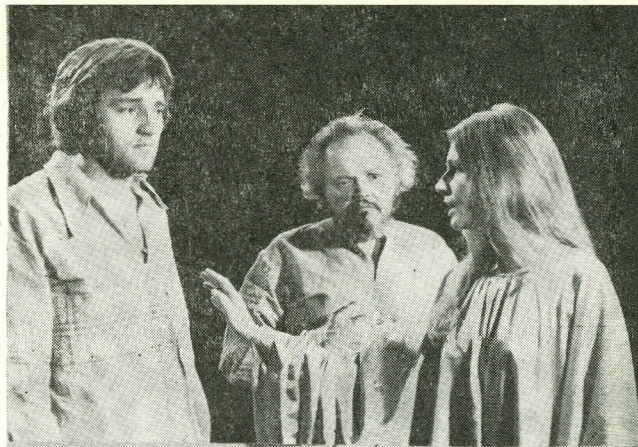
— **Nehezen tudom elhinni, hogy a századforduló közönsége ezért fogadta volna kegyeibe a drámát...**

— Biztos, hogy nem ezért. A korabeli nézőt sokkal jobban izgatta a szerelmi sztori, a szenvedés, a szecesszió. Engem a reneszansz téma, a darab szenvedélye, s persze Maeterlinck szimbolizmusa érdekelt. Az író méltán tekinthetjük Ionescu és Beckett előfutárának. A szorongás, a kiszolgáltatottság, az ember megalázottsága és megalázhatósága benne van a dráma alapszituációjában. Benne van, csak újra kell olvasni.

— **Nem „belelátás” ez?**

— Weöres Sándor mondja: nemcsak mi olvassuk a verset, a vers is olvas minket. Nos, ha a dráma engem így olvasott, ahogyan az előbb vázoltam, akkor belelátás. De egyébként sem idegenkedem a belelátástól. Sőt, úgy gondolom, a rendező titka éppen ez.

— **Az ilyen rendezői közelítés ritkán hagyja érintetlenül a szöveget.**

— Így van. Pályám folyamán gyakran előfordult, hogy „belenyúltam” a szövegbe. (Szeretném persze, ha elhinnék, hogy soha nem öncélúan.) Ezúttal elegendő volt néhány húzás. Egyetlen szót sem írtam bele. Bár — őszintén szólva — ezt sem tartom rendkívüli erénynek.

— **Az előadás stílusáról, hangvételéről kellene beszélnünk. Ismeretes, hogy annak idején Márkus Emiliának volt parádés szerepe a Monna Vanna. Az előadást nem örökölte meg fonográf, nem vették lemezre. Talán jó is, hiszen a mi fülünknek bizonyára inkább mulatságos lenne, mint felemelő.**

— Természetes, hogy minden kornak megvan az akusztikai ízlése is. Nem tudom, milyen lehetett Márkus, de bizonyára nősnőre, persze erotikusra, „vette a figurát”. Szerintem Monna Vanna — a maga sugárzó nőiességében — ártatlan ember; áldozat. És éppen a tisztaság feimutatása a fontos, mert ..

— **Mert?**

— Az indokláshoz el kellene árulnom a végkifejletét is. Már pedig ez nem lenne helyes. A közönséget soha nem szabad megfosztani a mese varázsától.

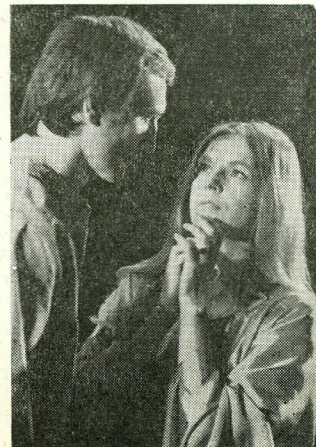
— **Jó, hát akkor halljunk a szcenírozásról.**

— Maeterlincknek zseniális kortársai voltak. Kár, hogy ezek az emberek nem ismerték, vagy nem eléggé ismerték egymást. A drámaíróval egy időszokban alkotott például Gordon Craig és Appia. Ők voltak azok, akik hadat üzentek a naturalista színháznak. Új ízlést hoztak a XX. századba. Úgy érzem, ma — amikor Maeterlincket rendezünk — nem lehet figyelmen kívül hagyni eredményeiket. (A térképzésre, tértagolásra gondolok például.) Egyszóval valami magasabb szintézisben szeretném ennek a színházi korszaknak az eredményeit (akkor bizony egymástól elszigetelt eredményeit) felmutatni. Úgy, hogy hasznára legyen a mai ember erkölcsének, ízlésének.

— **A szereplők?**

— A címszerepet Gyöngyössy Katalin, Prinzi-vallet Blaskó Péter, az apát Fehér Tibor, a férjet Maszlay István játssza. Mint rendező „kénytelen vagyok elismerni”, hogy ez úgynevezett színész-darab, szerep-darab. De azért szeretném hinni, hogy én is jelen leszek az előadásban.

gy

vét. Uram bocsá', mindig arra gondolok: a filosz Szerb Antalnak valamiféle kényszerképzetei voltak a köpönyel takart meztelességgel kapcsolatban.

— **Ne haragudjon (úgy látszik bennem is kényszerképzetek támadtak), de engem is nagyon érdekelne, hogy a köpönyen kívül van-e még valami a hősnőn? Sőt azt hiszem, már 1902-ben, érdeklődtek ez iránt mindkét nembeli nézőink.**

— Az érdeklődést nem tartom éppen természetellenesnek, és szívesen is beszélnék róla, ha ez volna a dráma problémája. Dehát nem ez. Sokkal nagyobb, megrendítőbb. Arról van szó, hogy miként menekülhet meg egy háborúban kiéheztetett város népe. Tehát nem egy-két, hanem harmincezer ember életé-

Miskolci műsor

1. szerda	ZIVATAR	Shakespeare bérlet (7)
2. csütörtök	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Huszka és Egyetemi b. (7)
3. péntek	ZIVATAR	Bérletszűnet (7)
4. szombat	ZIVATAR	Arany J. ifj. bérlet (3)
	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Bérletszűnet (fél 8)
5. vasárnap	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Bérletszűnet (7)
6. hétfő	A MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR HANGVERSENYE	(fél 8)
7. kedd	ZIVATAR	Gárdonyi ifj. bérlet (7)
8. szerda	ZIVATAR	Lehár és Egyetemi b. (7)
9. csütörtök	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Bérletszűnet (7)
10. péntek	MONNA VANNA	Bemutató bérlet (7)
	MONNA VANNA	Csehov ifj. bérlet (3)
11. szombat	MONNA VANNA	Csiky bérlet (7)
	MONNA VANNA	Szigligeti bérlet (7)
12. vasárnap	MONNA VANNA	
13. hétfő	Nincs előadás	
14. kedd	A GARABONCIÁS	Bérletszűnet (3)
	ZIVATAR	Ibsen bérlet (7)
15. szerda	A GARABONCIÁS	Bérletszűnet (3)
	ZIVATAR	Radnóti ifj. bérlet (7)
16. csütörtök	A GARABONCIÁS	Bérletszűnet (3)
	MONNA VANNA	Madách bérlet (7)
17. péntek	A GARABONCIÁS	Bérletszűnet (3)
	MONNA VANNA	Vörösmarty bérlet (7)
18. szombat	MONNA VANNA	Petőfi ifj. bérlet (3)
	MONNA VANNA	Katona bérlet (7)
19. vasárnap	A GARABONCIÁS	Bérletszűnet (3)
	MONNA VANNA	Déryné bérlet (7)
20. hétfő	Nincs előadás	
21. kedd	ZIVATAR	Csortos és Egyetemi b. (7)
22. szerda	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Bérletszűnet (fél 3)
23. csütörtök	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Bérletszűnet (7)
24. péntek	Nincs előadás	
25. szombat	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Bérletszűnet (7)
26. vasárnap	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Bérletszűnet (7)
27. hétfő	A debreceni Csokonai Színház OPERAELŐADÁSA	(7)
28. kedd	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Bérletszűnet (7)
29. szerda	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Bérletszűnet (7)
30. csütörtök	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Bérletszűnet (7)
31. péntek	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Bérletszűnet (6)

Megfejtésre vár...

A csodalámpa titka

A gyerek nem törődik az-
zal, ami ellentétben áll a
pratikus, technikai, termé-
szettudományos, logikai vi-
lágképpel; csodát akar, s
abban hinni.

Ki tudná felsorolni, hogy
hányféle mese-csoda van?
A sok között van olyan is,
ahol elég a hőnek egy va-
rázseszköz, hipp-hopp —
csak kívánnia kell —, s
máris...

A mi mesénkben ez a va-
rázseszköz a csodalámpa.
Fénye nem ismer falakat,
áthatolhatatlan sötétséget,
és nem ismer távolságokat.
Ha működni kezd; meg-
mutatja: ezt, vagy azt hol
kell keresni, mit csinál
most éppen? S természet-
esen megmutatja a legrej-

Na jó, jó, azt mindenki
tudja, hogy nem tündér,
vagy manó van a lámpá-
ban, de hát akkor micso-
da és mit csinál?

Elhatároztuk, hogy meg-
tudjuk. De hát hiába for-
dultunk bárkihez. Pedig
még a színház igazgatóját
is megkérdeztük, de ő is
csak ezt válaszolhatta: a
titkot bizony még nekem
sem árulták el. Csak egyet-
len ember tudja: minden
tüzet és szikrát ő ural. A
neve: Czövek György. Őt
kellene megkeresni, meg-
találni. Hát hisz kerestük
is, de az utolsó pillanat-
ban mindig sikerült elrej-
tőznie a nagy színházi la-
birintusban. (Talán éppen a
lámpa segítségével).

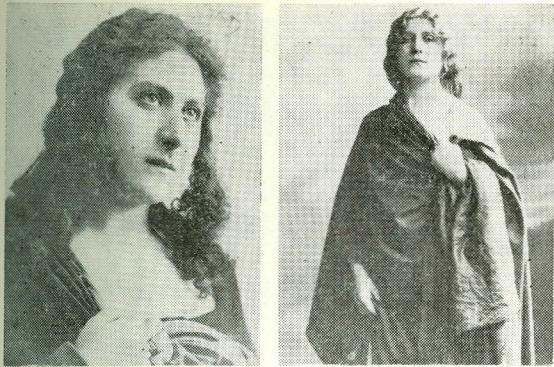
Azért a reményt mégsem
vesztettük el. Sőt arra kér-
jük az egri gyerekeket —
most oda utaznak a Gara-
bonciások —, hogy nyissák
ki alaposan a szemüket, s
írják meg, ha sikerült a
lámpa titkát megfejteni.

tettebb kincseket. Nahát
éppen ez lesz a veszte Bur-
kisztánia királyának —,
mint a gyerekek ezt ná-
lunk is jobban tudják. S
miért is ne tudnák, hiszen
alaposan megfigyelték ők
mindent a színházban. Még
azt is, hogy miként buk-
nak folytonosan orra a ki-
rály tanácsosai, s hol tart-
ja Debella a kincseket,
meg, hogy kicsoda fur-
fanggal él Angéla-ország-
ban a Garabonciás és hű
segítője, a Bolond. (Aki
persze nem is bolond iga-
zándíoból).

Szóval a gyerekek előtt
nincs titok. Vagy mégis
van? Hát egy titok bizony
van. Ez pedig éppen a cso-
dalámpa titka. Hogy van
az, hogy egyszerre csak
szikrázni, sziporkázni, vil-
lódzni kezd a kis lámpa, s
máris a legváratlanabb dol-
gok eshetnek meg?

Monna Vannák és Prinzivalle-ok

Több, mint színháztörténeti érdekesség, hogy Maeterlinck 1902-ben írt Monna Vannáját ugyanebben az évben nemcsak felfedezte, hanem be is mutatta a budapesti Vigszínház. A néhány esztendővel ez előtt megnyílt első magánszínház, Ditrói Mór igazgatása alatt, egyik pillanatról a másikra kapcsolódott be az európai színjátszás áramkörébe; korszerű repertoárt, játékművet teremtett, s a kiváló színészek egész sorát fedezte fel.

A szimbolista Maeterlinck (akinek értékeit csak most, az abszurdok térhódítása után kezdjük újra felfedezni), 1902. december 28-án kapott színpadot Monna Vannájával a magyar fővárosban. A jelentős mű főszerepeit Márkus Emiliára és Beregi Oszkára bízta a színház. Márkus, aki a XIX. század utolsó negyedében Jászai Mari mellett a legünnepelebb színész volt, Ophélie, Desdemona, Júlia, Cordélia és Stuart Mária után kapja ezt a modern szerepet, melyben hatalmas erővel szólaltatta meg a szenvedély húrjait. Csupán érdekességként jegyezzük meg, hogy Márkus a Monna Vanna bemutatójának évében éppen 40 esztendő, és éppen ezekben a hónapokban köt másodszor házasságot. Partnere — a csak most felfedezett Beregi Oszkár — jóval fiatalabb (mindössze 22 esztendő) s csak később fogja eljátszani Othellót, Brutust és többi nagy szerepét. Kvalitásait azonban már jól ismeri a kritika. „Nyugtalan, színes művészi egyéniséggel egészen modern színpadi jelenség” — állapítja meg róla Schöplín Aladár.

A Monna Vanna vigszínházi sikerét tehát nem volt nehéz megjósolni. Ezen a sikeren felbuzdulva tűzték műsorra mindjárt a következő évben (1903) Kassán és Nagyváradon is a darabot. A nagyváradi Napló kritikusaként a fiatal Ady Endre írt a bemutatóról. A váradi Monna Vannáról, vagyis László Irénről keveset jegyzett fel a színháztörténet. Hihetőleg a kassai bemutató volt izgalmasabb a két vidéki nagyváros premierje közül. Annál is inkább, mert Kassán Odry Árpád játszotta Prinzivalle-t. Odry 23 éves ekkor. Szerelmes szerepeinek a sorát Prinzivalle nyitja meg.

Egri műsor

3. péntek	KOMAMASSZONY, HOL A STUKKER?	Déryné bérlet (7)
9. csütörtök	STRUCCOK ESTÉLYE	Bemutató bérlet (7)
10. péntek	STRUCCOK ESTÉLYE	Shakespeare bérlet (7)
11. szombat	STRUCCOK ESTÉLYE	Petőfi ifj. bérlet (fél 4)
	STRUCCOK ESTÉLYE	Madách bérlet (7)
12. vasárnap	STRUCCOK ESTÉLYE	Vörösmarty bérlet (fél 4)
	STRUCCOK ESTÉLYE	Bérletszűnet (7)
16. csütörtök	STRUCCOK ESTÉLYE	Molière bérlet (7)
17. péntek	STRUCCOK ESTÉLYE	Déryné bérlet (7)
18. szombat	STRUCCOK ESTÉLYE	Móricz ifj. bérlet (fél 4)
	STRUCCOK ESTÉLYE	Katona bérlet (7)
19. vasárnap	STRUCCOK ESTÉLYE	Erkel bérlet (7)
25. szombat	A GARABONCIÁS	Bérletszűnet (11)
26. vasárnap	A GARABONCIÁS	Bérletszűnet (11)
28. kedd	A GARABONCIÁS	Bérletszűnet (11)
29. szerda	A GARABONCIÁS	Bérletszűnet (11)
30. csütörtök	A GARABONCIÁS	Bérletszűnet (11)
31. péntek	A GARABONCIÁS	Bérletszűnet (11)

Kézről kézre — könnyű kézzel

Ugye, emlékeznek még a történetre: Chandebise — egy párizsi biztosítási cég igazgatója — gyanakszik feleségére és próbára teszi. Barátjával levelet írat neki: egy ismeretlen nő találgára hívja a Tüzes Kandúr nevű Párizs környéki szállodácskába. A Tüzes Kandúrban aztán szörnyű kavardós lesz. Mindenki menekül mindenki elől. Hát persze, hogy a Bolha a fülben című vígjátékról van szó. Csak nemrég játszott a színházunk. A főszerepben — vendégként — a kitűnő Bárdy György is fellépett. Feydeau darabját egyébként 1971-től egyfolytában játssza a Vigszínház.

Most, mikor az új esztendő első darabjaként ismét Feydeau-művet tűzünk műsorra, illő, hogy jobban megismerkedjünk az íróval. Ernest Aimé Feydeau regényíró Georges nevű fiáról van szó. Első darabját 1873-ban mutatták be, de igazi sikerosozata csak két évtizeddel később kezdődött. A párizsi vaudeville műfajának legünnepelebb művelője lett. Da-

rabjaiban a bonyolult és leleményesen kidolgozott cselekmény valóságatlanságát szellemes replikák és pergő bonyodalom álcázzák. Napjainkban is sok darabja van műsoron az 1921-ben elhunyt szerzőnek.

Kézről kézre című vígjátékát nem kevésbé jeles színházi szakember fordította le a Vigszínház kívánságára, mint Molnár Ferenc. A művet 1905-ben mutatták be a Vig-ben. Furcsa módon azóta nem sokszor játszották.

A Miskolci Nemzeti Színház — a műfaj kitűnő ismerőjére — Veres Istvánra bízta az előadás rendezését. Meggyőződésünk, hogy a produkció sorsa a legjobb kezekbe került. Mert senki ne higgye, hogy a Kézről kézre című bohózatot csak úgy „fél kézzel” lehet kezelni. Ámbár a darab kétségtelenül könnyű kezű igényel.

De jobb lesz, ha inkább Feydeaura hagyjuk a szójátékokat. Ő ehhez sokkal jobban ért. Az író-fordítóról már nem is beszélve.

Kereső színház

Szemelvények Zimonyi Zoltán kritikájából

... A Struccok estélye az 1950-es évek kelet-európai emberének és történelmének viszonyán alapozódik, végső soron azonban egy mai magatartásforma, a közéleti gyávaság, s az állampolgári félelem történelmi gyökereit mutatja meg...

A darabban egy nemzedék önvizsgálata folyik, a társadalmi helyállásuk kérdésében. S Bukovčan mély történelmi érzékre valló, a lét és a tudat viszonyát helyesen értelmező ítéletet mond... Az olykor egyébként magyarázgatásra hajlamos darabban a mű egészéből áradó erővel ítél Bukovčan mindannyiunk felett. A demokráciáért a démosz a felelős, mondja, így a VIII. bések egy olyan társadalmi gyakorlat kialakulása körüli statisztálásért, mely már nem igényelte a homo politicus-i egyéniségüket. A jó sólymok diákkövel még tudták, kinek kell beverni az ablakát, de saját társadalmukban már nem harcoltak, s így nem a kocsi elé kerültek irányítóként, hanem mögé, ahol már csak a futás ritmusát vehették fel. E pórát tudat lett a félelmük szülője, s mai társadalmi tehetetlenségük okozója. A VIII. bések zsákutcába jutottak — ez egyben a szerző jelenre vonatkozó nemzedéki önkritikája is. Alakjainak tehetetlensége viszont a nézőnek megmutatja a kiutat a zsákutcából: „a dolgozó nép okos gyülekezetéhez”, a félelemmentes demokrácia tágas teréhez, amelyhez belső görcsöket is fel kell oldani...

Bukovčan erőssége a történelemlátás és az őszinteség esztétikai normája.

Bukovčan felfedezése kereső szenvedélyt dicsér. Nem szeretnék azonban értékavaktságba esni. E tájékozódás nem egy eddig rejtett klasszikus értéket mentett át, hanem egy kortárs (sajnos egy éve elhunyt) szlovák drámaíró értékes, fontos művét. Fontos, mert a szomszédokról hoz üzenetet, hidat ver, a

két nép kapcsolatát erősíti. Ugyanakkor azonban a történelmi párhuzamok miatt sajátunkként is fogadjuk. A szomszédolással megtalált problémaközösség újabb távlatot nyitott, azon a pusztán tényen túl, hogy a színház leakadt a másutt befutott sikerdarabokról, s utánfutóból kereső színház lett. Mintha e kutatással egy lépéssel közelebb jutottunk volna ahhoz a korszerű népszínházhoz is, amelyet évekkel korábban meghirdettek, de sem elméletileg, sem gyakorlatilag nem sikerült meghatározni a tartalmát. Az évadnyitón elkötelezett, sors-

kérdéseket tárgyaló, tanító színházat láttunk, amelyben azonban szerencsére nem szöszékről szállt alá a kioktatás, hanem a társadalmiság tett tisztító hatást, morálja volt, de nem moralizált.

TISZTELT IGAZGATÓ ÚR!

Őszinte, szívből jövő köszönet a **Struccok estélye** dokumentációjának elküldéséért, kedves figyelmességükért, amivel nem várt örömet és meglepetést szereztek.

Megboldogult férjem mindig nagy örömmel emlékezett az Önnel való első találkozásra. Sajnos már nem láthatta „Mire a kakas megszólal” című drámáját megszólalni az Önök csodálatos szép nyelvén. Minden bizonnyal nagyon örülne, ha élne, hogy az új szezonban az egyik kedvenc darabját, a **Struccok estélyét** tűzték műsorukra.

Kérem, tolmácsolja őszinte tiszteletemet, hálaomat és köszönetemet a darab rendezőjének és az egész együttesnek.

Hálás kézzorításom és szívélyes üdvözetem Önnek.

Nóra Bukovčanová
Bratislava, 1976. okt. 26.

Előljáró beszéd egy sorozathoz

Vannak kedvenc színészeim

Minek is tagadnám, hogy vannak kedvenc színészeim. Elvégre minden nézőnek vannak. S én elsősorban néző vagyok. Talán szorgalmasabb, talán türelmetlenebb, mint a többiek, de néző. A különbség csak az köztünk, hogy én időnként kénytelen vagyok mindazt írásban is elmondani, amit mások két villamosmegálló között, az ágyban, vagy kávézás közben mondani szoktak a színházról, a színészekről. S miután az írás megmarad, hát olykor óvatossá ember. Már csak azért is, mert nem akar saját kelepccéjébe esni. Tudniillik a különböző méltatásokban nem elég azt mondani, hogy valami rossz, azt is meg kell magyarázni, hogy miért az. Ennél már csak egy nehezebb dolog van: kideríteni a jóról, hogy miért jó. A weimari Németországban — mint Sztanyiszlavszkij feljegyzi — kezdő kritikusokkal csak remekművek kitűnő előadásairól írtak. A rosszról, nem nehéz rosszat mondani...

Egyszóval nézem a színházat, s benne a színészt. Minden próba, minden előadás egyszeri és megismételhetetlen alkalom. Hogyan is írta Schiller (egy 1809-es magyar fordítás szerint): „A mi

tsuda bámulható a Mimus Mesterségén / Az nyom nélkül elrepül a Néző érzékenységén”.

Mennyire vagyok érzékeny (fogékony), mint néző? Mennyit engedek elrepülni, mit tudok megőrizni? Megőrizni és esetleg — bár fogycatékosan és dadogva — továbbadni?

Mondom: vannak kedvenc színészeim, róluk, értük szeretnék szólni, mert „...itt a bájolás elhal magával a Mesterrel...” Hogy miként lettek fontosak, kedvesek nekem, s talán nemcsak magamnak? Ki tudná nyomon követni. Mert van olyan, kivel alig váltottam szót, s olyan, akit régen ismerek. Erről jut eszembe: valamit már most tisztázni kell. Gyakran ülök ugyan a színházban, de nem vagyok bennfentes néző. Olykor beavatnak ugyan valamely családi örömbé, de minden valamirevaló színházbarát(?) jobban tudja nálam, hogy ki-neka-naka és így tovább. De talán mégsem lesz túlságosan száraz és érdektelen ez a sorozat. Mert — ezt eddig nem is említettem — sorozatféle készült. Eddig csak az jelent izgalmat, hogy senki nem tudja (én legkevésbé), mikor lép színre. Megnyugtató, hogy protokolláris kötelezettségeink — legalábbis ebben a harmincegynehány sorban — nincsenek.

Januárban találkozunk. Azaz találkozhatnak az első színésszel kedvenceim közül.

GYARMATI BÉLA

Operetről, operáról, prózáról

A bonviván házi statisztikája

Egyik szabadnapján bejött a titkárságra Rózsa Sándor, hogy egybevesse a színház hivatalos kimutatásaival saját feljegyzéseit. A bonvivánnak, aki egy szezonban több mint 130 előadást játszik, nem lehet káptalan a feje. Ez a „házi statisztika” adott aztán alkalmat a beszélgetésre.

Kiderült, hogy Rózsa Sándorral nyár óta nem váltottunk szót, így hát igazán most hallunk először finnországi vendégszerepléséről is. Ez még júliusban volt, ekkor töltött 8 napot Tamperében, Helsinkiben és más városokban. A finnországi emlékek feledhetetlenek. Elsősorban persze az, hogy Helsinkiben visszatapsolták a „Hazám, hazám”-at.

A nyár mindig rövidnek tűnik. Az évadnyitó után azonnal újtárra indult a múlt szezon sikeres produkciója, A denevér. (Ezen a ponton ismét egy pillantást vetünk a statisztikára: kiderül, hogy mostanáig 47 előadás volt Strauss művéből.) Az új operett, Scserbacsov: Dohányon vett kapitánya, Rózsa Sándor hatodik miskolci évében került színre. November végéig már ebből a darabból is 20 előadást játszott, énekelte.

Természetesen nem akarunk a statisztika bűvöletébe kerülni, az adatok csupán azért említetnek, hogy érezze az olvasó, micsoda elfoglaltságot, „erőbedobást” jelent énekes

színésznek lenni. A Dohányon vett kapitány különösen igénybe veszi a tenoristát. Aki nem zenész, annak nem is olyan könnyű ezt megérteni, mert nem az énekszámok sokasága okozza a problémát, hanem az, hogy egy-egy árián belül a legnagyobb erőfeszítést követeli Scserbacsov. Nincs ideje pihenni, erőt gyűjteni az énekesnek. Egyébként az operettnek nagy sikere van. A szereplők úgy mondják egymás között, hogy ez a színház második mesejátéka. Bor József valóban szép, színes mesére rendezte a Dohányon vett kapitányt — így hát minden korosztálynak tetszik.

Mikor itt tartunk, próbáljuk számba venni Rózsa Sándor repertoárját. Kiderül, hogy pályája folyamán játszott már francia, bécsi, magyar és orosz operetteket. Nem is kell kérdezni, hogy melyek voltak számára a legkedvesebbek. Akkor érezte magát igazán jól a színházban, mikor a Boccacciohoz, A denevérhez és a Madarászhoz hasonló igényes művek kerültek színre. Az volna az igazi színház — mondja kis sóhajtással — ha legalább időnként egy-egy operát is játszanánk. Az ember nem kis irigységgel veszi tudomásul, hogy Csehszlovákiának 14 operatársulata van, Lengyelországban 30 opera működik, s nálunk mindössze 4 helyen van zenés színház. Talán a diósgyőri várban — eddig nem használtuk ki igazán ennek az objektumnak csodálatos lehetőségeit — megszólalhat majd valamelyik nagyobb zenés mű, a nyár folyamán.

Addig részt vesz még Rózsa Sándor Offenbach Banditák című operettjében, s szívesen vállalna kisebb-nagyobb prózai szerepeket is. Mert jó dolog az, ha időről időre bonvivánként mutatkozhat az ember, s persze örül a pódiumon elért sikereknek is, de aki egyszer belekóstolt a játék örömeibe, az olyan színházat is szeretne játszani, ahol nem kell feltétlenül énekelni.

Évad végéig ebbe a kis házi statisztikába talán bekerülhet egy prózai szerep is...

A Ki mit tud? zsürijében

Több mint százan jelentkeztek és kilencvenhárom mutatkoztak be a Ki mit tud? miskolci és borsodi előválogatóján a város és a megye versmondói közül. Két napot a zsüriben töltve ki merjük mondani, hogy ebben az egész Ki mit tud? vállalkozásban nemcsak azok a műsorok fontosak, amelyek majdan négymillió néző előtt peregnének. A felkészülés, vagyis a művekkel való hosszas együttlét, a szereplők kiállása, önnön személyiségük, érzelmeik, gondolataik vállalása — ez a legfontosabb. Olykor nem győztünk csodálkozni, hogy mennyire képesek eszmeileg, gondolatilag azonosulni a szereplők az írókkal, költőkkel. Van abban valami megrendítő, hogy Radnóti, vagy akár Petőfi szavait elidegeníthetetlen sajátjukként közlik velünk a tizenévesek...

Talán a legizgalmasabb kérdés, hogy ehhez a 15—22 éves generációhoz kik és miért állnak közel lírikusaink, prózaíróink soraiból? Nagyon könnyű megállapítani, hogy elsősorban a közéleti gondolatokat felvető költők. Az előválogatón legtöbbször szavalt költő József Attila volt. Megjegyzendő, hogy nemcsak a tananyagként ismert forradalmi versei, hanem például a Töredékek és a Szabad ötletek jegyzéke is szerepelt a műsorban. (Érdekes, hogy Ady-verseket csak néhányan mondtak. Talán a most következő centenárium közelebb hozza a költőt az ifjú szívekhez.) Nagyon érzi ez a generáció Nagy Lászlót, Váci Mihályt, Garay Gábort, Juhász Ferencet, Simon Istvánt, de Vörösmarty gondolati lírája is ihletetten szólal meg előadásukban.

Csaknem száz szavaló stílusát már reprezentál. A pátosz eltűnt a szövegmondásból, úgy érezzük, idegen is ettől a korosztálytól. De sajnós eltűnt a játék is, s olykor bizony kevés az indulati töltés. Az egyszerűségből, póztalanságból ily módon nemegyszer szürke, érdektelen szövegmondás lesz.

Mindenesetre nagy várakozással tekintünk a december 12-i válogató elé. Nehéz lenne megjósolni, hogy az amatőr vers- és prózamondók közül ki és mikor kaphat majd hivatásos státuszt; színpadot és dobogót. De talán nem is ez a legfontosabb, hanem az, hogy minél több ember — fiatal — legyen fogékony a szép szóra.

TARKA Oldal

BEUGRÁSOK

Király és szakács

Délutáni előadást hirdettünk Benedek András: Garabonciás című mesejátékából november 7-re. Az utolsó pillanatban derült ki, hogy az előadás királya, Varga Gyula megbetegedett. Új királyról kellett gondoskodni. Csak Csizsár Nándorra eshetett a választás, hiszen ő korábban már próbálta a szerepet. Annak ellenére, hogy fellépésére csak később került volna sor, kitűnően oldotta meg a feladatát; a burkiszántiánai alattvalók, s a közönség teljes elismerését érdemelte ki.

Két nap múlva szakácsra volt szükségünk, ezúttal a Dohányon vett kapitány stábjába. Mouton főszakács tekintélyes pocakját ugyan nem sikerült Bánó Pálnak megnövesztenie, de sajátos, groteszk humorával, kitűnő karakterformáló készségével így is teljes illúziót keltett a francia színben. Nemcsak mint a különleges ételek készítője, hanem úgy is, mint szerelmes férfi.

BENKE JÓZSEF KÖNYVE

Benke József nemzedékének legműveltebb, legolvasottabb, ha nem is a legkiválóbb színésze volt.

A Magyar Színházi Intézet Színház történeti Könyvtár sorozatában most megjelentette — fakszimile kiadásban, utószóval és jegyzetekkel — Benke József színházelméleti írásait.

A könyvből — miközben a színészt és elméleti író megismerjük — feltáruztunk a magyar színészet hőskora is. A kötet három Benke-tanulmányt közöl: A THEATRUM TZELJA ÉS HASZNA; MAGYAR THEATRUMI ALMANAK 1814-18 ESZTENDŐRŐL; A PESTEN FELÁLLÍTANDÓ JÁTEKSZÍNHÁZ.

Az 1781-ben született Benke József írásait a kutatás ma is haszonnal forgathatja — olvashatjuk Kerényi Ferenc utószó-várában — a magyar színészet kezdeti harcainál több mint két évtizedet fogtak át, széles panorámát nyitnak olyan kérdésekre, mint európaiság és felvilágosodás, teória és színjátszás, szentimentalizmus és klasszicizmus, nyelvművelés és társadalmi nyilvánosság...

ELISMERÉS

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 59. évfordulóján a városi pártbizottság megjutalmazta az eredményesen dolgozó pártmunkásokat, párttagokat. Színházunk karmesterét, Kalmár Pétert 10 esztendőssé aktív társadalmi munkásságáért tárgyjutalomban részesítette a pártbizottság.

HUMOR

Rékát — legalábbis egyelőre — kevesen ismerik a városban, annál inkább a színházban. Sűrűn megjelenik az előadásokon is; a szünetekben gyakran látni, amint a lépcsőket rója. A jó pedagógusok azt mondanák erre, hogy ebben a korban (mikor 5-6 éves a gyerek) különösen nagy a mozgásigény. Réka közelebbi ismerősei viszont korholják a kislányt, hogy nem lehet vele bírni, egy pillanatig nincs nyugta, már-már az idegeire megy a felnőtteknek. Réka — aki Meszléry Judit kislánycént jár-keel a színházban — figyelmesen szakta hallgatni a felnőttek intelmeit, legutóbb azonban kicsit elvesztette a türelmét. Akkor éppen Gyöngyösi Katalin nevelte, mondván: „Viselkedj tisztességesen Réka, legalább a szüleidre legyél tekintettel, hiszen megszólítják őket, ha látják, hogy ilyen gyerekük van.”

— Majd azt mondom, hogy te vagy az anyukám.

*

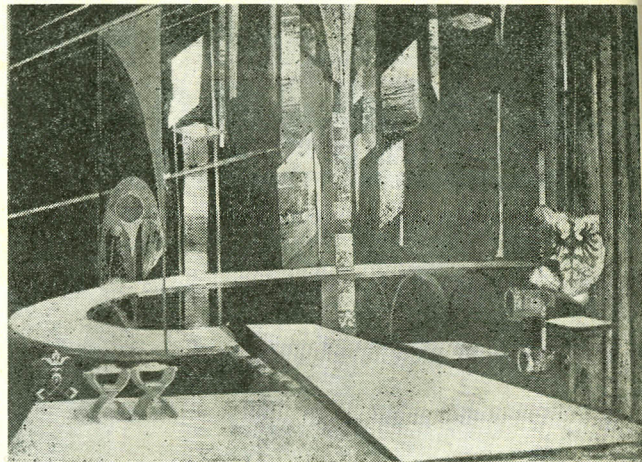
Ciceró mondta egyik barátjáról, Roscius színművészről:

— Roscius olyan nagy tehetség, hogy soha sem kellene lejönnie a színpadról, de egyúttal olyan erőnyes ember, hogy sohasem szabadna színpadra lépnie.

HÁRMAN A PADON

(A Pesti Színház vendégjátéka)

Legdinamikusabb életet élő közművelődési intézményünk, a Gárdonyi Géza Művelődési Ház vendégül hívta a Pesti Színház egyik legsikeresebb produkcióját. Aldo Nicolaj: Hármán a padon című 2 részes vígjátékáról van szó. A történet röviden: Két öregúr és egy nyugdíjas tanítónő találkozik esténként egy új lakónegyed utcai padján. A főlőlegesség tudata, a magánosság érzése nyomja mindhármukat. Egy nap napuszabású tervet kovácsolnak: megakarnak szökni Bocca (az egyik öregúr) szülővárosába, ahol ő quermekként olyan boldog volt. A szép álom tragédiába torkollik... A remek szerepeket olyan páratlan tehetségű művészekre bízta a Pesti Színház, mint Bilicsi Tivadár, Páger Antal és Bulla Elma. Az előadást Kapás Dezső rendezte, akit a miskolci közönség közelről is ismerhet. A november 22-én tartott előadás — melynek színházunk adott otthont — hatalmas érdeklődést váltott ki a miskolci színházbarátok körében, s nagy sikert aratott.

Vendégünk Ján Hanák

Külföldi tervezőművészt köszönhetünk színházunkban. Ján Hanák, a Kassai Állami Színház főscenikusa vállalta — elfogadva meghívásunkat —, hogy díszletet tervez Maeterlinck Monna Vanna című drámájának előadásához. Ján Hanák Csehszlovákiában ismert és nagy tekintélynek örvendő színházi szakember. 1955-ben végezte el a scenikai tanszakot, s eddig nem kevesebb, mint 170 da-

rabhoz készített terveket. A kassai színházon kívül még számos művészeti intézményrel van kapcsolata. Szcenográfiájára jellemző a festői látásmód, a monumentalitás, a dekoratív megfogalmazás. Számos festő- és díszlettervező-kiállításon vett részt, többek között Párizsban, Havannában, Chicagóban, Mexikóban, Chilében, Leningrádban, Bécsben és Stockholmban.

ÉRDEKES OLVASMÁNY

Czimer József:

A dramaturgia regénye

Czimer József neve — főleg az Elet és Irodalomban megjelent publikációi nyomán — nemcsak szakmai körökben ismeretes. Úgy hisszük, hanem csak a dramaturgia, hanem a dramaturg regénye is figyelmet érdemel. Czimer József — bölcsészdoktorként — pszichológusnak készült. Aztán újságíró lett (Boldizsár Iván a mestere), majd kapcsolatba került a filmmel is. Dramaturgiai pályáját az Ifjúsági Színháznál kezdte, később a Vígszínházhoz került. 1968 óta Pécsen fejt ki dramaturgiai — mi hozzátehetjük — színházépítői munkát. A kötetben megjelent íróskor ennek az építésnek látzában, izgalmában fogantak.

A szerző vallomásából: „Sohasem az örökkévalóságnak, mindig a pillanatnak írtam. És éppen az a célom, hogy odaérezzem az olvasót a pillanathoz, hogy velem, vagy velünk együtt élje át a dramaturgia regényét. És aztán döntse el maga, melyik gondolat halt el a pillanattal és melyik vált, vagy válik hasznos elemévé egy hasznosabb jövőnek.”

HUMOR

Shaw mondata a dilettánsokról:

— Ismertem egy megátalkodott dilettánst, aki ugyancsak ügyes ember volt. Olyan hülyének tette magát, hogy azt hiték, zseni.

Ica nénitől búcsúzunk

November 24-én délután a hozzátartozók, ismerősök, a régi színházi nézők között szomorúan álltunk körül a Szent Anna temetőben, Déryné sírja közelében egy virággal borított ravatalt: Ica nénitől búcsúztunk...

Sass Józsefné Kardos Ilona, a nézők s a kollégák kedves Ica nénije hosszú időn át volt jegyzőpénztáros színházunknak. Már az államosítás előtt ott ült fiatalon, kedvesen a szűk pénztárfülkében, majd rövid megszakítás után újra visszahúzta szíve a színházhoz, s ezt követően még majdnem másfél évtizedig állott a színház, a közönség szolgálatában, mindig mosolyogva, mindig türelmesen, kedvesen.

A színházba jövő nézők vele találkozott először, mikor jegyet vásárolt, s ha igaz az a régi színházi mondás, hogy a színház az előcsarnokban kezdődik, akkor Ica nénitől igazán elmondhatjuk, hogy az előadás hangulatába, a játék élményébe ő vezetett be minden nézőt.

A színház maradt minden gondolata akkor is, amikor 60 éves korában nyugdíjba ment, s az is maradt hosszú, egyre rosszabbodó, de türellemmel viselt betegsége alatt is, egészen halála pillanatáig.